

DA LI SE MORA DIJELITI MILOSTINJA OD POTREBNIH DOBARA ?

Dr Jordan KUNIČIĆ

Postavljeno mi je ovo pitanje: »Čitao sam u našoj katoličkoj štampi da su imućnici dužni s naslova pravde dijeliti ne samo od viškova i suviškova nego također i od njima potrebnih dobara, tj. ex substantia, kako se izražava II vatikanski koncil u konstituciji GetS, br. 88. Da li je nešto promijenjeno u nauci izloženoj u Vašim skriptama (*Kat. mor.* II, br. 146)?«. U obrazlaganju upita ističe se kako u naše crkve ulaze redovito oni koji nemaju viškova, mnogo manje suviškova. Pita se je li uputno govoriti pred vjernicima tako neodređeno? Stvaramo li u dušama vjernika neke komplekse? Možda ih prisiljavamo da oduzimaju sebi što im je potrebno za život ili za doličan život, jer se smatraju obaveznim dijeliti milostinju od svega, i to pod smrtni grijeh. Ako se radi o naslovu stroge pravde, može li se reći da se siromašni mogu tajno kompenzirati? Uzimati od posjeda imućnika?

ODGOVOR

Uvijek je pogibeljno govoriti nedovršeno, dvosmisleno ili nejasno. Ne smijemo urgirati strogu dužnost gdje ona ne postoji, niti je nijekati gdje ona postoji. Prema savjestima treba biti obazriv. S oltara se nerijetko apelira na dijeljenje milostinje, davanje u razne fondove, pa će oni vjernici slabije vjere smatrati da treba biti bogat tko hoće ići u crkvu. Možda će tkogod od njih reći da bi propovjednik morao prvi kod sebe potražiti viškove i suviškove.

Koncilski tekst u konstituciji GetS pruža ne jednu prigodu krivim shvaćanjima. Poznati moralist M. Zalba S. J. upozorava kako je taj tekst tu i tamo nesavršen. Nesavršen je stil, nepravilan latinski jezik, nejasni pojedini izrazi, nejasna konstrukcija, slaba idejna povezanost, nađe se po koji trijumfalistički izraz i sl. (vidi *Periodica* 2—3 [1966], str. 383). I u ovom našem pitanju Koncil nije bio dovoljno precizan (vidi *Crkva u svijetu* 3 [1967], 11). Nije dovoljno reći da su imućnici dužni dijeliti milostinju s naslova pravde, jer ima više vrsti pravde, a njihova obvezatna snaga nije ista. Niti je dovoljno reći da moraju dijeliti i od potrebnih dobara, jer netko može posjedovati samo što mu je

potrebno za dolično življenje prema zahtjevima staleža, a netko ima i luksuznih, posve suvišnih dobara. Nije moguće matematički odrediti granice između tih dobara, ali se glavne ideje mogu i moraju označiti.

Hoćemo li jednostavno prešutjeti pitanje, ne spominjati o kojoj se vrsti pravde radi? Ne razlikovati razna dobra? Pavao VI je rekao 10. VIII ove godine (1967) da ih ima koji Koncilu pripisuju »ogni sorta di novità«, pa su tako neki došli dotle te tvrde da Koncil zastupa *strogu pravdu* kao zahtjev da imućnici davaju od svoga imanja, ali to je vrijedno svake osude. Prešutjeti pitanje znači ostaviti savjestima da se muče, zlonamjernima pak da zloupotrijebe nejasnoću teksta.

Upamtimo poznatu nauku: Što spada pod strogu pravdu, to se može novčano procijeniti, sudski tražiti, to može postati objektom pravnoga postupka. Ne bi li nejasnoća ili nepotpunost izraza dobro došla ekstremnim protivnicima privatnog vlasništva? Potrebno je, dakle, precizno govoriti, jer iz nepotpuna govora slijedi nepotpun ili kriv zaključak. Govoriti da se u nekom slučaju radi o pravdi a ne precizirati detaljnije o kojoj se pravdi radi, na što se ona odnosi i sl., predstavlja neoprezan način izražavanja.

Što su čovjeku »potrebna« dobra? Ona bez kojih čovjek kao Božji mandatar ne može sačuvati u egzistenciji svoje tijelo, svoj ovozemni život. A temeljena ga ljubav prema sebi obvezuje da najprije posveti brigu svojoj egzistenciji. Tako traži pravi »red« ljubavi. To su, dakle, dobra ili sredstva potrebna za egzistenciju, i to ne samo moju, nego i mojih, sa mnom nužno povezanih, kao što su djeca s roditeljima.

Što su viškovi? U strogom smislu riječi, to su dobra preostala pošto su podmireni troškovi proizvodnje, prometnog procesa, poslovanja, egzistencije. Jasno da ti viškovi mogu opravdano poslužiti za stabilizaciju poduzeća, za nabavku strojeva, a pojedincu mogu poslužiti za doličnu razonodu, godišnji odmor, gostoprimstvo, za školovanje djece, za nestalnu budućnost.

Što su suviškovi ili suvišna dobra? Preostala i pošto su namijenjena dobra za egzistenciju i za dolično uzdržavanje, kako je rečeno o viškovima. Suviškovi su doista suvišci, suvišna dobra. Njih bi se čovjek morao bez poteškoća odreći. Ona spadaju u područje luksuza. Tako je onaj škrti bogataš posjedovao grimiz i skupocjeni lan i iz dana u dan sjajno se gostio (Lk 16, 19). Taj grimiz i lan spadaju u suviške u pravom smislu.

Što naučava Crkveno učiteljstvo? Čini mi se da je nauku najpreciznije formulirao Lav XIII. On piše: »Nitko nije dužan pomagati druge od onoga što je njemu potrebno za uzdržavanje sebe i svojih; niti je dužan dijeliti drugima od onoga što je njemu potrebno da sačuva dostojanstvo svoje osobe i ono što mu dolikuje«. Razlog za ovu tvrdnju nalazi kod sv. Tome: »Nitko ne mora živjeti ispod svoga dostojanstva«. I Papa nastavlja: »Kada je pak udovoljeno potrebi i dostojanstvu, dužnost je dijeliti od onoga što je preostalo«.

S kojeg naslova treba dijeliti što je preostalo? Pretpostavimo da Lav XIII pod izrazom »quod superat« ili što je preostalo razumijeva viškove i suviškove. Koju obavezu dijeljenja urgira? On odgovara: »Ove dužnosti nijesu dužnosti pravедnosti, osim u krajnjoj nuždi, nego krš-

ćanske ljubavi, koju ne možemo tražiti upotrebljavajući zakon« (RN. br. 19). To ne znači da Lav XIII oslabljuje obavezu, naprotiv, on je snažno naglašava, jer ljubav je i te kako snažna obaveza. Međutim, on proteže obavezu s naslova pravde na jedan slučaj, naime: kada su tvoji viškovi i suviškovi bližnjemu potrebni za egzistenciju, dakle »u krajnjoj nuždi«. A da ne bi netko iz toga shvatio obavezu olako, Papa naglašava kako je zakon ljubavi zakon Krista Gospodina, zakon iznad svih zakona, a ovaj prijeti osudom onima koji tu zapovijed prezru.

I Pijo XI usvaja razliku između nužnih izdataka ili dobara potrebnih za egzistenciju i viškova. U viškove ubraja ona koja imućnici stavljaju na stranu »da tako malo pomalo dođu do male vlastite imovine« (QA, br. 75). Slaže se i u poimanju »suviškova«, koje on naziva »reditus liberi« ili slobodni dohoci. Oni nijesu potrebni za dolično i lijepo izdržavanje života, drugim riječima: to su luksuzna dobra. Razumje se, i Pijo XI urgira strogu dužnost imućnika »na milostinju, dobročinstvo i darežljivost« (ist. mj., br. 50). Opravdanje pak viškova Pijo XI nalazi osobito u tome da imućnici povećaju i olakšaju priliku zarade i rada neuposlenima. Svoju nauku izvodi iz nauke sv. Tome.

Značenje izraza »bona superflua« i njegov razvoj. Lav XIII uzima tekst Vulgate iz Lk 11, 41 i prevodi: »Što vam preostaje, dajte kao milostinju«. Egzegete prevode tekst na drugi način, tj. da Krist naglašava pred farizejima i književnicima kako je potrebno da se darovi dijele iz srca, iznutra, a ne samo na vanjštini. Još konkretnije: vanjsko bogoslužje bez unutarnjega ne vrijedi ništa.

Ipak, kod Mk 12, 44 nalazi se očita razlika između dobara potrebnih za uzdržavanje i viškova. Siromašna udovica ubacila je sve što je imala za svoje uzdržavanje, ostali su ubacivali od svog viška. U tom tekstu dobra za uzdržavanje nazivaju se »victus«, dok na drugim mjestima nalazi se izraz »substantia« kao sinonim za imanje, posjed (Lk 15, 12; 8, 43; Hebr. 10, 34 itd.). Ovaj posljednji izraz nalazi se u tekstu II vaticanskoga koncila u konstituciji GetS, br. 88, ali njegovo značenje u Sv. pismu u većini slučajeva označuje posjed, imanje, bez oznake da li u tom imanju ima dobara samo potrebnih za egzistenciju ili viškova i suvišnih dobara.

Kako bilo da bilo, značenje izraza, primalo je kroz povijest razno naglaske. Prva kršćanska zajednica primjenjivala ga je radikalno (Dap 4,32—36). Viškovi su se prodavali. Svakomu se dijelilo prema potrebama iz zajedničkoga posjeda. A to se moglo ostvariti u onoj povijesnoj sredini: mali broj vjernika, njegova revnost, rađanje vjerske zajednice itd. Ti su faktori od presudne važnosti za pravilno ocjenjivanje te činjenice svojevrijednog siromaštva.

Prvi su dakle kršćani živjeli u duhu svijesti stroge zapovijedi Kristove da treba mudro upravljati svojim dobrima. Pravi kršćanin ne može viškove smatrati kao svoj isključiv posjed. On ih mora dijeliti siromasima. Bog je dao ljudima zemaljska dobra da svi od njih žive. U tom su svjetlu i veliki Sveti oci upotrebljavali jake izraze da potaknu bogataše na darežljivost. Milostinju su svodili na dužnost ljubavi i na pravdu u širem smislu (v. B. Merkelbach II, str. 406—407). Ti su Sveti oci više gledali duh evanđelja i vrhovne ciljeve posjeda nego razliku između viš-

kova i nužnih dobara. Nikada, međutim, Crkveni oci nijesu nijekali osnovanost privatnog vlasništva, iako su naglašavali njegovo opravdanje u njegovoj funkcionalnosti.

Prema tome, vanpredmetno je očekivati da će se kod Sv. otaca naći ideja da su imućnici dužni davati sve svoje viškove u ime *stroge* pravde. Gore je naglašeno da stroga pravda postupa po zahtjevima strogoga prava, po načelu ekvivalencije, po aritmetičkoj proporciji. Kada bi bilo istinito što neki neoprezni moderni pisci govore, tj. da su imućnici dužni dijeliti svoje viškove u ime *stroge* pravde, oni bi de facto samim posjedom tih viškova gubili na njih pravo. A to je apsurd. Pravda u širem smislu može biti razdiobna, ona koja se ravna po geometrijskoj proporciji, ili legalna: koja ravna odnose pojedinca prema zajednici, ali u tim vrstama pravde nema oslonja za strogo pravo u snazi komutativne (korektivne, regulativne) pravde, jer ova se ravna po aritmetičkoj proporciji te uključuje dužnost povrate, daje pravo na sudski postupak itd.

Moralisti su i prije Koncila običavali tvrditi: »Gdje je veća nužda, valja više žrtvovati; gdje je veća mogućnost, valja više dati« (v. kod A. Živković: *Mcr. bogosl.*, II, str. 368). To vrijedi i za pojedince i za države. Za narode u većoj nuždi treba više žrtvovati, a mogućnije države pozvane su da više dadu. To znači da se odnos imućnika prema siromasima ili imućnih država prema siromašnima mora odrediti i s obzirom na viškove bogatih i s obzirom na bijedu siromašnih.

Ivan XXIII u MetM, br. 200 tvrdi da čovječanstvo danas predstavlja tješnje jedinstvo nego je predstavljalo prije. A to se događa uslijed znanstvenog i tehničkog napretka, npr. komunikacionih sredstava. Zato je isti Papa mogao reći 11. IX 1962, dakle na otvorenju Koncila, da je kriterij za prosuđivanje viškova ne samo količina posjeda imućnika nego i siromaštvo ili bijeda oskudnika. Pavao VI izričitiije će aplicirati tu misao na današnje stanje među državama, kako ćemo vidjeti kasnije.

Sto je učinio II vatikanski koncil u tom pitanju? On naglašuje dužnost imućnika da pomažu siromahe, i to ne samo »ex superfluis« ili od viškova. Tu obavezu nadovezuje na obavezu kako su je urgirali Sv. oci (GetS, br. 69). U fusnoti Koncil se poziva na spomenute riječi Ivana XXIII, tj. da se izraz »superflua« ili viškovi mora odrediti i prema stupnju nužde potrebnika ili siromaha. Kasnije, u br. 88 određuje da dijeljenje milostinje ili pomaganje siromaha bude »etiam ex substantia«, što se prevodi: »i od potrebnih dobara«.

Gore je rečeno da izraz »substantia« u Sv. pismu nije određen kao sinonim za »potrebno« ili »nužno«. Tako npr. kod Lk 15, 12 sinonim je za imanje ili baštinu, slično Lk 8,43, isto tako I Iv 3,17 itd. Međutim, danas se uzima kao sinonim za »bitno« ili »nužno«, tj. u ovom slučaju potrebno imanje, nužna dobra, osnovna sredstva za egzistenciju. Priznajmo, ipak, da tekst Koncila nije taj pojam precizirao samim izrazom »substantia«. Još manje je postavio razliku između nužnih — preostalih — suvišnih dobara. Razliku su postavili Lav XIII, Pijo XI i dr.

Je li istina da Koncil nije bolje precizirao pitanje? Ja smatram da to nije istina. Koncil je u fusnoti potpuno jasno stvar odredio. To je fusnota br. 11. Koncil ponavlja tradicionalnu nauku. Kada se čovjek nađe u krajnjoj nuždi, on ima pravo, možemo bez straha reći *strogo*

pravo, da uzme od tuđeg imanja koliko mu je potrebno da se spasi od smrti. Koncil se poziva na staro načelo: »in extrema necessitate omnia sunt communia, id est communicanda«. I treba dobro paziti kako je Koncil dao jedino ispravno tumačenje tom izrazu »omnia sunt communia«. Da ne bi netko to »communiam« shvatio kao jednostavnu i gotovu činjenicu, Koncil nadodaje »communicanda«, tj. da u skrajnjoj nuždi treba dijeliti od svojih dobara. To je sv. Toma izrazio riječima: »ut scilicet de facili aliquis ea communicet« (II—II 66,2). Time je indirektno ostalo netaknuto pravo na privatno vlasništvo.

Koji kriterij, protegnuće, način primjene spomenutog načela Koncil preporučuje? Vrlo je važno istaknuti da se Koncil i opet poziva na sv. Tomu, i to na II—II 66,7. A sv. Toma u tom tekstu apelira na vrhovni cilj određen od Providnosti da bude kao svjetlo i putokaz u posjedovanju ovozemnih dobara. Koji je to cilj? Da ovozemna dobra služe čovječijim potrebama. Onaj koji oskudijeva imao bi prema tomu neko pravo (ne govorim *strogo* pravo) na viškove imućnika, ali funkcionalnost ili aplikacija toga povjerava se savjesti, moralnim kvalitetama imućnika, kako veli sv. Toma na istom mjestu. Posve logično i Koncil apelira na moralne norme kojih se treba držati pri primjeni toga načela na praktične slučajeve. Nikada posjedovanje ovozemnih dobara ne smije doći u sukob sa čašću i dostojanstvom Božje slike u čovjeku (sv. Toma, II—II 66,1). Iz toga se vidi kako je Toma asimilirao ideje — vodilje Svetih otaca, i kako je Koncil usvojio tu tradicionalnu nauku.

Pavao VI je, kako je rečeno, aplicirao načelo na međudržavne odnose. »Viškovi bogatih zemalja imaju služiti siromašnim zemljama« (PP, br. 49). Ideja o općechovječanskoj povezanosti nije izvorno Pavla VI, ona je naglašena i od predašnjih papa, osobito od Pija XII, ali je Pavao VI tu ideju uklopio u današnji povijesni okvir; on je osluhnuo »znak vremena«. Ideja je danas našla svoju puninu, voju zrelost. Čovječanstvo je, osobito zbog komunikacionih sredstava i socijalne povezanosti, danas više nego prije kao jedna obitelj, jedna skupina.

Neke poteškoće. Jedan dio štampe komentirao je riječi Pavla VI s nekom skepsom. Tako je revija *Epoca* od 16. IV 1967. iznijela neke primjedbe, formulirala neke poteškoće.

Papa apelira na zahtjev rasta ili razvoja na sve zemlje. Znači li to da upućuje na to kako bi se sva fiskalna i socijalna politika usmjerila prema dokidanju nejednakosti između razvijenih i nerazvijenih zemalja? Koja država na svijetu kao zasebna zajednica ima suviškova? Zar i najbogatija zemlja ne bi imala u što investirati svoje viškove? Gdje je blagostanje tako općenito da se nijedan dio države ne bi imao na što potužiti? I koji je razmjer između imućnih i potrebnih zemalja? Imućnici broje oko 250 milijuna, potrebni pak (bez Kine) oko milijardu. Razmjer je 4 : 1. A može li jedan Amerikanac prehraniti 4 Afroazijata i još im dati toliko da se mogu razvijati? U imućnike mogu se ubrojiti: Amerika, Kanada, Švicarska, Francuska. A pitanje se zaoštrava kada se podvrgne analizi kako se je dosadašnja pripomoć upotrijebila i kako bi se buduća upotrijebila. Nijesu li dosada velike zalihe pripomoći upotrijebljene u krive svrhe, npr. u ratovanje, u slabo planiranje ciljeva. Govori se da su u Indiji znatan dio pripomoći pojeli štakori i »svete« krave.

Čini se, ipak, da ove primjedbe nijesu sve osnovane. Papa ne može pretendirati da se nejednakost potpuno i naglo dokine, ali ima pravo i dužnost nastojati da se velike, pogibeljne nejednakosti ne podržavaju, jer vrijeđaju ljudsko dostojanstvo, te mogu postati žarišta svjetskih sukoba. — Osim toga treba reći da obaveza opterećuje i svakog pojedinca u tim državama koji sigurno posjeduju pravih suviškova i troše velike vote, kao onaj bogataš iz Evanđelja, u gozbama i luksuzu. To je u našem pitanju glavno. — Konačno, može biti da se pripomoć i ne upotrijebi potpuno racionalno, stoga je jasno da mjerodavni za to znaju i poduzimaju mjere da pripomoć što više odgovori svojoj namjeni. Uostalom, svako dijeljenje milostinje mora biti kreposno, razborito, jer u protivnom slučaju i nije zaslužno. A zar se zbog zloupotrebe nekih može dignuti obaveza sa svih pojedinaca i pojedinih država? Sigurno da ne.

Konkretni zaključci. Moramo se čuvati cjepidlačarenja, a više gledati na duh Evanđelja i na gornje pravilo davno formulirano od moralista: »Gdje je veća nužda, valja više žrtvovati; gdje je veća mogućnost, valja više dati«. Ipak, iako se isključuje mogućnost matematičkog određivanja bilo stupnja nužde, bilo količine obaveze, ne možemo prijeći preko pitanja, pa govoriti nejasno, nedovršeno, višeznačno, jer neznanje i lijenost nijesu konstruktivne snage, niti ikomu služe na čast.

Prvo: Nijesam dužan pružiti drugomu što mu je potrebno za egzistenciju, ako je meni i mojima to potrebno, jer to bi značilo sebi i svojim prouzročiti smrt, rekao bi sv. Toma (II—II 32, 6).

Ovo se pravilo zasniva na dvostrukoj istini: bliži mi je i vredniji je za mene život moj i mojih nego bližnjega, a s druge strane moram dati bližnjemu što mu je potrebno za egzistenciju (ako to nije potrebno meni i mojima), jer u skrajnjoj nuždi ovozemna dobra moraju po strogom pravu odgovoriti svojoj namjeni: da služe uzdržavanju ljudi, kako je rečeno gore.

Ovdje se radi o skrajnjoj nuždi. U takvoj situaciji teška je i obaveza dijeljenja milostinje u bilo kojoj zakonitoj formi. To znači: tko bi npr. umirućemu od gladi uskratio hranu, teško bi griješio. Vječni oganj čeka sve koji bi tako postupali (Mt 25,42).

S kojeg se naslova nameće ova teška obaveza? Čini se da treba priznati obavezu s naslova i pravde i ljubavi, i to s naslova stroge pravde. Zašto? Jer je namjena ovozemnih dobara za uzdržavanje čovječanstva strukturalni zakon ljudske egzistencije. A i tradicija je jedinstvena u tvrdnji da u skrajnjoj nuždi čovjek ima na njih pravo. Ta skrajnja nužda može biti glad, požar, utapljanje i sl.

Drugo: Ako je tvoj bližnji u teškoj, iako ne skrajnjoj nuždi, npr. ako se nalazi u teškoj bolesti, a iz nje ne prijeti neposredno smrt, dužan si mu pomoći, ako time ni sebi ni svojim nećeš prouzročiti istu neugodnost, tj. dovesti u istu ili težu situaciju. Ni ti ne smiješ »inconvenienter« živjeti, a ljubav prema sebi mjerilo je ljubavi prema drugomu (sv. Toma, II—II 32,6).

Taj uvjet ni najmanje ne umanjuje ozbiljnost obaveze da bližnjemu u teškoj nuždi treba pomoći. Ozbiljnost je takva da je možemo nazvati teškom. Crkveno učiteljstvo upotrebljava izraz »gravissime«, s ci-

ljem da označi stupanj te obaveze (Denz 2112; 3267; 3729). Težina se razabire iz onih istih riječi Kristovih kod Mt 25, 42—45.

Koji je izvor obaveze? Samo moja osobna obaveza? Ne, nego i sama činjenica da možda posjedujem u velikom izobilju. Ta činjenica jest neka vrsta nereda, nesklada, izvor nezadovoljstva za bijednike, a da se i ne govori o tome da li je izvor imanja moralan ili ne. Zato razumijemo kako je u Starom zavjetu bilo predviđeno da se vlasništvo na razne načine ograničuje (I—II 105,2). Današnja pak socijalna nauka određuje pravo ingerencije državne vlasti u privatno vlasništvo kad god to traži pravo shvaćeno zajedničko dobro, opći interesi.

Pitanje se pokreće u vezi s obilježjem te obaveze. S kojega naslova ta obaveza nastaje? Da li u ime stroge pravde? Čini se da treba reći da je to stroga obaveza, ali s naslova ljubavi, s naslova pravde u širem smislu, dakle legalne, razdiobne, a ne u ime one stroge komutativne. To znači: ako si u teškoj nuždi uskratio bližnjemu pomoć, sagriješio si teško, ali nitko nema pravo da te zato tjera sudom, niti si dužan na povratu.

Zaključak je očit: treba odstraniti svaki minimizam. Krist je iznio primjere česte situacije: kada uzmanjka hrana, odijelo, stan. I ipak se prijeti teškim kaznama ako se tim situacijama ne doskoči. Ako imućnik nikada ne dijeli bližnjemu od svojih dobara, niti ima nakane dijeliti u buduće, može se smatrati da je habitualno u stanju teškoga nereda.

Treće: Ako je tvoj bližnji u običnoj nuždi, recimo da živi siromašno, dužan si mu dati od svojih suviškova, od svojih predmeta za luksuz, i to prije i teže prema tome koliko se njegova bijeda više približava teškoj nuždi.

Razumije se: nikada nijesi dužan dovesti sebe ili svoje u istu ili težu situaciju negoli je ona tvoga bližnjega. Niti si dužan osobno tražiti siromahe. Niti moraš dati svima. Međutim, nikoga ne smiješ ni isključiti, osim ako se pokazao nevrijednim, drugim riječima: osim u slučaju da bi tvoje dijeljenje milostinje prestalo biti kreposnim činom.

Količina davanja. Minimizam, rečeno je, ne smije biti mjerilom. Mjerilo je postavljeno: Veća nužda — veća spremnost za žrtvu; veće bogatstvo — veća obaveza davanja! Sigurno je da se matematski ne može odrediti količina davanja od posve suvišnih dobara. Znači li to da se o toj količini ne može uopće govoriti?

Ne. Pijo XI hvali nastojanje da se odredi najbitnija narav obaveze te da se odrede granice koje nužda nameće pravu svojine. Osim toga, uvaženi moralisti, kao sv. Alfons i drugi, potrudili su se da ukažu na neke smjernice u tom pitanju. Svakako, dužni smo slijediti uvažene autore. Ako sv. Alfons tvrdi da imućnik koji je bez diece mora dati oko 30% svojih suviškova ili luksuznih dobara za siromahe, dužni smo poštivati njegovo mišljenje i po njemu nam je dopušteno ravnati se u praksi. Kada on označuje 30%, ne znači da stavlja granice evanđeoskom duhu koji vjernika imućnika potiče i na više, donekle na sve (Mt 5,40; Mk 10,21). Evanđeoska ljubav uvijek je otvorena prema maksimalizmu (1 Iv 3,16). Ipak, uvijek treba razlikovati što je »sub consilio« od onoga što

je »sub praecepto«. Mir savjesti treba poštivati i promicati. Ne nametati kao tešku obavezu pod smrtni grijeh gdje to nije.

Sto o obavezi svjetskih razmjera? Naglašeno je da su pape uputili na to da svaki vjernik - imućnik mora smatrati sve ljude kao braću, kao bližnje, te se osjećati pozvanim da im u potrebama pomogne. Recirno konkretno: da li je imućnik naprednih ili razvijenih država dužan osobno davati za siromahe nerazvijenih zemalja?

Odgovor se nameće po sebi, kao logičan zaključak iz gornjih načela. Sigurno je da u pojedinim nerazvijenim zemljama ima bijede koja »više u nebo«. Pojedinaac imućnik tome ne može doskočiti, ali se ne smije oglušiti kada ga mjerodavni pozivaju da priskoči u pomoć. Papa je uputio apel čitavom čovječanstvu. Enciklika PP poziv je i opomena. Minimum jest to da svaki pojedinac imućnik smatra tu sebi nepoznatu bijedu kao situaciju teške nužde, prema tome da odmjeri i dužnost u svjetlu gornjih načela.

SUMMARIUM

Numquid expectandum ab Ecclesia ut naturam ac vim obligationis pro habentibus in favorem indigentium elargiendi bona determinet? Auctor huius casus terminum »substantia« minus felicem putat, nam in S. Scriptura potius possessionem in genere significare videtur. Nec alios terminos, puta »superflua« vel »quod superest« ex se quaestionem solvere asserit, cum omnino distinguenda sunt superflua vitae—status—luxus. Inde et obligationis eruitur varius gradus, varia vis. Ex Leone XIII haurit sat claram doctrinam. Postquam necessitati satis et decoro datum, officium est de eo, quod superat, gratificari indigentibus. Excepto casu extremae necessitatis, officium caritatis necnon iustitiae largo sensu dicendum, quod tamen legem agendo petere ius non est. Legem tamen et officium severam dicit, nam Christi Domini lex est, et illam praesertim hodiernis temporibus ad gentes egenas applicandam tamquam necessitatem gravem expectantibus inculcat prout ex *Populorum progressio* abunde constat.